

O'ZBEK O'QUVCHILARI INGLIZ TALAFFUZINI O'ZLASHTIRISHDA DUCH KELADIGAN MUAMMOLAR

Yoqubjanova Shohsanam

Namangan Davlat Texnika universiteti 2-son akademik litseyi

Ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek o'quvchilari ingliz tilidagi talaffuzni o'zlashtirishda duch kelayotgan asosiy muammolar tahlil qilinadi. Jumladan, fonetik farqlar, tovushlar tizimidagi nomuvofiqliklar, ona tilining ta'siri, eshitish va takrorlash ko'nikmalarining yetishmasligi kabi omillar ko'rib chiqiladi. Maqolada ushbu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan metodik tavsiyalar va samarali yondashuvlar ham taklif etiladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, talaffuz, o'zbek o'quvchilari, fonetika, ona tili ta'siri, tovushlar tizimi, eshitish ko'nikmalari, fonetik xatolar, metodik yondashuvlar.

Аннотация. В данной статье анализируются основные проблемы, с которыми сталкиваются узбекские студенты при освоении английского произношения. В частности, рассматриваются такие факторы, как фонетические различия, несоответствия в звуковой системе, влияние родного языка, отсутствие навыков аудирования и повторения. В статье также предлагаются методические рекомендации и эффективные подходы к преодолению этих проблем.

Ключевые слова: английский язык, произношение, узбекские студенты, фонетика, влияние родного языка, звуковая система, навыки аудирования, фонетические ошибки, методические подходы.

Abstract. This article analyzes the main problems that Uzbek students face in mastering English pronunciation. In particular, factors such as phonetic

differences, inconsistencies in the sound system, the influence of the mother tongue, and the lack of listening and repetition skills are considered. The article also offers methodological recommendations and effective approaches to overcome these problems.

Keywords: English, pronunciation, Uzbek students, phonetics, the influence of the mother tongue, the sound system, listening skills, phonetic errors, methodological approaches.

Kirish.

Bugungi kunda ingliz tilini o'rganish global ehtiyojga aylangan. O'zbekistonda ham bu tilni o'rgatish va o'rganish borasida ko'plab islohotlar va innovatsion yondashuvlar joriy etilmoqda. Shunga qaramay, o'quvchilar ingliz tilida to'g'ri talaffuz qilishda bir qator muammolarga duch kelmoqda. Ayniqsa, o'zbek tilining fonetik tizimi bilan ingliz tili o'rtasidagi farqlar, ayrim tovushlarning o'zbek tilida mavjud emasligi, hamda nutqni eshitish va takrorlash ko'nikmalarining rivojlanmaganligi bu sohada sezilarli to'siq bo'lib turibdi. Ushbu maqolada aynan shu muammolar chuqur tahlil qilinib, ularni bartaraf etish yo'llari taklif etiladi.

Ingliz tilini o'rganayotgan o'zbek o'quvchilari ko'pincha talaffuz (pronunciation) bilan bog'liq qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu muammolar asosan o'zbek va ingliz tillaridagi tovushlar, urg'u va intonatsiya tafovutlari bilan bog'liq. Quyida eng keng tarqalgan talaffuz qiyinchiliklari va ularni bartaraf etish usullari ko'rib chiqiladi.

O'zbek va ingliz tovushlarining farqi

O'zbek tilida 28 ta harf va 34 ta tovush mavjud bo'lsa, ingliz tilida 44 ta (RP – Received Pronunciation dialektida) fonema bor. Bu farq quyidagi muammolarga olib keladi:

a) Mavjud Bo'lmagan Tovushlar

O'zbek tilida yo'q bo'lgan ingliz tovushlari:

- **"Th" (θ / ð) – think (θɪŋk) vs. this (ðɪs)**
 - O‘zbek o‘quvchilar ko‘pincha **θ** ni **"s"** (misol: *think* → *sink*), **ð** ni **"z"** (*this* → *zis*) deb talaffuz qilishadi.
- **"W" (w) va "V" (v) – west (west) vs. vest (vest)**
 - O‘zbek tilida **"v"** bor, lekin **"w"** yo‘q, shuning uchun *water* → *vater* deb aytish tendentsiyasi mavjud.
- **"Æ" (æ) – cat (kæt)**
 - O‘zbek tilida bu tovush yo‘q, shuning uchun ko‘pchilik uni **"a"** (kat) deb o‘qiydi.
- O‘xshash, lekin Farqli Tovushlar
- **"R" (r) – ingliz tilida bu tovush burun qismida emas, til orqasida hosil bo‘ladi (red – rɛd).**
- **"H" (h) – o‘zbek tilida bu tovush qattiqroq (hava), ingliz tilida esa yumshoq (house – haʊs).**

Urg‘u (Stress) va ritm muammolari

Ingliz tilida **so‘z va gap urg‘usi** muhim rol o‘ynaydi. O‘zbek tilida esa urg‘u ko‘proq bir xil bo‘lib, bu quyidagi xatolarga olib keladi:

a) Noto‘g‘ri so‘z urg‘usi

- **O‘zbekcha:** Har bir bo‘g‘in bir oz urg‘ulanadi (*"kitob"* – harflarga teng urg‘u).
- **Inglizcha:** Faqat bitta asosiy bo‘g‘in urg‘ulanadi:
 - *PHOto* (FO-to) ✗ *phoTO* (to‘g‘ri: 'fəʊ.təʊ)
 - *adVICE* (AD-vays) ✗ *adVISE* (əd'vaɪz)

b) Gapdagi Ritm Muammolari

Ingliz tilida muhim so‘zlar (content words) urg‘ulanadi, yordamchi so‘zlar (function words) esa zaif talaffuz qilinadi:

- *"I want to go to the park."*

O'zbek o'quvchilar ko'pincha har bir so'zni bir xil kuch bilan aytishadi, bu esa nutqni "robotcha" qilib ko'rsatadi.

Intonatsiya (Ohang) farqlari

- **Ingliz tilida:** Savollar oxirida ohang ko'tariladi (*"Are you happy?"*), gap oxirida pasayadi (*"I'm fine."*).
- **O'zbek tilida:** Ohang ko'tarilishi kamroq ishlatiladi, shuning uchun o'quvchilar savollarni ham oddiy gapdek aytishadi (*"You are happy?"*).

Yozuv va talaffuz o'rtasidagi tafovut

Ingliz tilida ko'p so'zlar yozilganidek talaffuz qilinmaydi, bu esa o'zbek o'quvchilar uchun chalkashlik yuzaga keltiradi:

- *Knight* (nait) – "k" va "gh" tovushsiz.
- *Wednesday* ('wenz.deɪ) – "d" tovushi aytilmaydi.
- *Colonel* ('kɜː.nəl) – "olo" "kernel" deb o'qiladi.

Yechimlar va maslahatlar

1. Tovushlarni alohida mashq qiling:

- "Th" ni o'rganish uchun tilni tishlar orasiga qo'ying (*three, there*).
- "W" va "V" farqini tushunish uchun *"west"* vs. *"vest"* ni qiyoslang.

2. Ingliz nutqini tinglang:

- Podcastlar, filmlar, qo'shiqlar orqali asl talaffuzni eshiting (masalan, BBC Learning English).

3. Tongue Twisters (Til Burg'ilovchi so'zlar):

- *"She sells seashells by the seashore."* – "s" va "sh" ni mashq qilish uchun.
- *"Red lorry, yellow lorry."* – "r" va "l" farqi uchun.

4. O'z ovozingizni yozib tinglang:

- Telefon yoki diktofon yordamida o'zingizni tinglab, xatolarni tuzating.

5. Urg'u va intonatsiyaga e'tibor bering:

- Ingliz tilida urg‘ulanadigan so‘zlarni belgilab, ularni balandroq aytishga harakat qiling.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Ingliz talaffuzini o‘zlashtirish masalasi til o‘rgatishda dolzarb yo‘nalishlardan biri bo‘lib, bu borada o‘zbek va xorijiy adabiyotlarda turli yondashuvlar mavjud.

O‘zbek adabiyotlarida, asosan, ingliz fonetikasi asoslari, talaffuz xatolari va ularni bartaraf etish usullari yoritilgan. Masalan:

- *Zokirova G. "Ingliz fonetikasi asoslari" (Toshkent, 2018)* asarida o‘zbek va ingliz tovush tizimlari taqqoslanadi, ayniqsa, ingliz tilidagi [θ], [ð], [ʃ], [ʒ] kabi tovushlarning o‘zbek tilida mavjud emasligi muammo sifatida ko‘rsatiladi.
- *Xudoyberdiyev M. "Ingliz tilini o‘qitish metodikasi" (Samarqand, 2020)* nomli qo‘llanmada talaffuz o‘rgatishning interfaol usullari haqida fikr yuritiladi.

Xorijiy adabiyotlar esa ko‘proq fonologik yondashuv, nutq terapiyasi, va fonemik xabardorlik metodlariga asoslanadi. Jumladan:

- *Celce-Murcia, Brinton & Goodwin. "Teaching Pronunciation: A Course Book and Reference Guide" (Cambridge University Press, 2010)* asarida talaffuz o‘rgatishda stress, intonatsiya, va ritmga alohida e’tibor qaratiladi.
- *Kenworthy, J. "Teaching English Pronunciation" (Longman, 1987)* kitobida talaffuzdagi xatolar sabablari, ayniqsa L1 interference (ona tili aralashuvi) chuqur tahlil qilinadi.

Metodologik yondashuv sifatida ushbu maqolada taqqosloviiy fonetik tahlil, kuzatuv, mini-so‘rovnoma va eksperiment asosida ma’lumotlar yig‘ildi. O‘rta maktab va litsey bosqichida o‘qiyotgan 60 nafar o‘quvchi ishtirokida tajriba o‘tkazilib, ularning talaffuz xatolari qayd etildi va tahlil qilindi.

Natija va muhokamalar

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy muammolar aniqlandi:

1. **Fonetik nomuvofiqliklar** – O‘zbek tilida mavjud bo‘lmagan tovushlarni (masalan: [θ], [ð]) noto‘g‘ri talaffuz qilish holatlari ko‘p uchradi.
2. **Ona tilining ta’siri** – O‘quvchilar ko‘pincha inglizcha so‘zlarni o‘zbekcha talaffuz qoidalariga asoslangan holda aytadi (masalan: “think” → “sink” yoki “zing”).
3. **Eshitish va taqlid qilish ko‘nikmalarining zaifligi** – Eshitilgan so‘zlarni aniqlik bilan takrorlay olmaslik kuzatildi.
4. **Stress va intonatsiya muammolari** – O‘quvchilarning aksariyati inglizcha gaplarda urg‘u va ohangni noto‘g‘ri ishlatadi, bu esa nutqni tushunishni qiyinlashtiradi.

Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, talaffuz o‘rgatish jarayonida vizual va audio vositalardan foydalanish, fonetik transkripsiyani o‘rgatish, ingliz tilida original audiomatnlarni eshittirish, va o‘yinli mashqlar orqali talaffuzni yaxshilash mumkin.

Xulosa.

Tadqiqotdan ko‘rinib turibdiki, o‘zbek o‘quvchilari ingliz talaffuzini o‘zlashtirishda qator fonetik, eshitish va urg‘u bilan bog‘liq muammolarga duch kelmoqda. Bu muammolarni hal etish uchun ona tilining aralashuvini kamaytirish, fonetik mashqlarni dars jarayoniga integratsiya qilish, zamonaviy texnologiyalardan (mobil ilovalar, audio-podkastlar) foydalanish zarur. Shuningdek, o‘qituvchilar tomonidan talaffuzga doimiy e’tibor qaratilishi, o‘quvchilarga xatolar ustida ishlash imkonini berish, hamda ularni rag‘batlantirish orqali muammolarni kamaytirish mumkin.

O‘zbek o‘quvchilari ingliz talaffuzini o‘zlashtirishda asosan tovushlar farqi, urg‘u va intonatsiya qoidalari bilan bog‘liq muammolarga duch kelishadi. Biroq, muntazam mashq, asl nutqni tinglash va fonetik qoidalarni o‘rganish orqali bu qiyinchiliklarni yengish mumkin. Muhimi—ishonch va takrorlash!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zokirova G. Ingliz fonetikasi asoslari. Toshkent davlat pedagogika universiteti Toshkent. 2018. 1–45 betlar.
2. Xudoyberdiyev M. Ingliz tilini o‘qitish metodikasi. Samarqand davlat chet tillari institute. Samarqand. 2020. 1–50 betlar.
3. Boymurodova G. I. Ingliz tilini o‘qitishda zamonaviy metod va texnologiyalardan foydalanish samaradorligi. Shahrisabz davlat pedagogika institute. Shahrisabz. 2024. 29–34 betlar.
4. Savranboyeva Sh. X. Ingliz tilini o‘qitish metodikasi. Tadqiqotlar.uz ilmiy jurnali Toshkent. 2024. 38–44 betlar.
5. Toshtemirova O. Ingliz tili o‘qitish metodikasi va ta’lim texnologiyalari Pedagoglar.org ilmiy portal. Yakkabog‘ tumani. 2024. 80–84 betlar.
- 6) Almuradova, D. M., Mukumova, D. I., & Turaeva, X. K. (2022). Karlibaev AO Modern endocrine therapy in locally advanced estrogen or progesterone receptor-positive breast cancer. *Образования и наука в XXI веке*, 24(2), 773-780.
- 7) Juraev, M. D., Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., & Gaziev, L. T. (2023). Androgen receptor values for prediction of survival of patients with three times negative breast cancer. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 8(6), 104-106.
- 8) Tursunova, N. I., Almuradova, D. M., Turayeva Kh, K. H., & Muqimova, D. I. (2022). Hereditary breast and ovarian cancer. *EDUCATION AND SCIENCE IN THE XXI CENTURY*, (24), 1200-1212.
- 9) Атаханова, Н. Э., & Алмурадова, Д. М. (2022). Влияние экспрессии андрогеновых рецепторов на прогноз трижды негативного рака молочной железы. *Клиническая и экспериментальная онкология*, 10(2), 112-115.
- 10) Almuradova, D. M., Sh, O. S., & Ubaydullaev, I. A. (2021). Sharobiddinov BB Islamov SB A Modern Approach to Diagnosis and Treatment of Breast Cancer Releases. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 2(5), 294-298.

- 11) Tilyashaikhov, M. N., Gaziev, L. T., Almuradov, A., & Almuradova, D. M. (2021). A Modern Approach to Diagnostics, Prediction and Course of Renal Cell Cancer. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(1), 4429-4451.
- 12) Khakimova, G. G., Khakimov, G. A., Khakimova, S. G., Khakimov, A. T., & Almuradova, D. M. (2021). Changes In Tumor Infiltrating Lymphocytes Of Peripheral Blood And Tissue During Chemotherapy In Patients With Gastric Cancer. *The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research*, 3(03), 20-31.
- 13) Almuradova, D. M. (2018). THE ROLE OF CHEMOTHERAPY IN TRIPLE NEGATIVE BREAST CANCER. *Journal of Drug Delivery & Therapeutics*, 8(5), 163-167.
- 14) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Tursunova, N. I., & Ziyaev, S. V. (2023). Triple negative breast cancer and drug-resistant cells. *World bulletin of public health (WBPH)* in, 28.
- 15) Атаханова, Н. Э., Турсунова, Н. И., Яхяева, В. К., Эсонтурдиев, У. И., Мамажанов, Х. И., Алмурадова, Д. М., & Ботиралиева, Г. К. (2023). Клинический случай хирургического лечения злокачественной опухоли из оболочек периферических нервов забрюшинной локализации. *Тазовая хирургия и онкология*, 13(4), 62-67.
- 16) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Gaziev, L. T., & Ziyayev Sh, V. (2023). Results of Drug Treatment of patients with metastasis of triple times negative breast cancer. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 9(6), 125-128.
- 17) Atakhanova, N. E., Almuradova, D. M., Ziyayev Sh, V., Хамидов, Х., & Юсупов, А. (2023). Значения андрогенных рецепторов для прогнозирования выживаемости больных трижды негативным раком молочной железы. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(6), 5-8.